Opetus- ja kulttuuriministeriö
Ammatillisen koulutuksen osasto
Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto

15.10.2018

Eduskunta
Työ- ja elinkeinojaosto

Asiantuntijalausunto: kokous 17.10.2018 klo 9.00

HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Syyt työvoiman kohtaanto-ongelman taustalla ja toimenpiteet työvoiman kohtaannon parantamiseksi lyhyellä aikavälillä Erityisesti;

1. Arvio vuoden 2019 talousarvioehdotuksen toimenpiteiden vaikuttavuudesta työvoiman kohtaannon kannalta

Talouden globalisaatio ja sen myötä korostunut rajat ylittävä kilpailu osaamisesta ja osaajista, tieteen ja teknologian kehitys ja työn murros edellyttävät muutoksia koulutusjärjestelmään. Suomessa talouden kasvun myötä työttömyys on alentunut ja avoimien työpaikkojen määrä on lisääntynyt. Avoimien työpaikkojen määrä suhteessa työttömiin työnhakijoihin on noussut vuodesta 2016 lähtien. Tuoreessa Alueelliset kehitysnäkymät –julkaisussa (http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-344-3) todetaan, että talouskasvu on lisännyt huomattavasti työvoiman kysyntää ja avoimien työpaikkojen määrää. Kysynnän lisäys on ollut nopeaa ja monilla työnantajilla on vaikeuksia löytää osaavaa työvoimaa tarpeisiinsa. Rekrytointiongelmia koetaan tällä hetkellä useilla toimialoilla ja eri ammattiryhmissä. Osaavan työvoiman saatavuus koetaan kasvavaksi haasteeksi eri puolilla maata sekä maakuntien kasvukeskuksissa että monissa pienemmissä seutukunnissa.

Hallitus on käynnistänyt eri koulutusasteita koskevia uudistuksia, joiden tarkoituksena on turvata osaavan työvoiman saatavuus pitkällä aikavälillä. Lisäksi vuoden 2018 lisätalousarvioihin ja 2019 talousarvioehdotukseen sisältyy kohdennettuja lisätoimia, joilla käynnistetään nopeita toimenpiteitä osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi.

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

1. Ammatillisen koulutuksen reformi

Ammatillisen koulutuksen rooli osaavan työvoiman sekä yksilöiden koulutuspalvelujen saatavuuden turvaamisessa on keskeinen. Ammatillisen koulutuksen lainsäädännön, rahoitus- ja ohjausjärjestelmien sekä tutkintojärjestelmän kokonaisvaltaisella uudistamisella on luotu hyvät puitteet toimintaympäristön jatkuvasti muuttuviin haasteisiin vastaamiseen. Ammatillisen koulutuksen uudistamisen yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut parantaa ammatillisen koulutuksen kykyä vastata ennakoivasti ja joustavasti muuttuviin työelämän osaamistarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät voivat palveluvalikoimallaan reagoida toiminta-alueillaan nopeasti ja oikea-aikaisesti muuttuviin tarpeisiin ja suunnata koulutuspalveluitaan työelämän ja yksilöiden osaamistarpeita yhteen sovittaen. Ministeriö ohjaa koulutuksen järjestäjiä mm. tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvilla, vuosittaisen rahoituksen määräämiseksi tehtävillä suorite- ja strategiarahoituspäätöksillä sekä moninaisella informaatio-ohjauksella.

2. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä uudistetut järjestämisluvat

Uudistetuissa ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestämisluvissa, jotka tulivat voimaan 1.1.2018 lukien, määrätään toiminta-alueesta, jonka osaamistarpeisiin koulutuksen järjestäjän toiminnan tulee ensisijaisesti vastata. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää osaamistarpeen mukaisesti tutkintoja ja koulutusta järjestämisluvassa määrätyllä ensisijaisella toiminta-alueellaan. Ensisijaisen toiminta-alueen lisäksi tutkintoja ja koulutusta on mahdollista tarpeen mukaan joustavasti järjestää myös muualla Suomessa. Kun ammatillisen koulutuksen järjestäjien toiminta-alueita määriteltiin uusiin järjestämislupiin, varmistettiin, että järjestämisluvissa määrätyt koulutuksen järjestäjien ensisijaiset toiminta-alueet kattavat yhdessä koko Suomen niin, että koulutusta on saatavilla koko maassa.

Järjestämislupien opiskelijavuosien vähimmäismäärien tarkoituksena on turvata koulutuksen järjestäjille ennakoitava toiminnan volyymi. Tämä on erityisen tärkeää pidempikestoisen tutkintokoulutuksen järjestämisessä. Lupien vähimmäismäärillä on tarkoitus varmistaa usean vuoden aikajänteellä se, että ammatillisen koulutuksen keskeisille kohderyhmille on kaikilla alueilla tasapuolisesti tarjontaa ja että tarjonta kohdentuu alakohtaisesti ja alueellisesti siten, että ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ja koulutustakuu voidaan turvata.

Ammatillisen koulutuksen alueellisessa kohdentamisessa on viime vuosina tarkasteltu alueellisten koulutustarveennakointien lisäksi muun muassa väestökehitystä, erityisesti ikärakennetta ja nuorisoikäluokkien muutoksia, väestön koulutusrakennetta ja erityisesti vailla tutkintoa olevien osuutta alueen aikuisväestöstä, ammatillisen koulutuksen vetovoimaa ja saavutettavuutta, alueiden välistä liikkuvuutta koulutukseen hakeuduttaessa, koulutustarjonnan kohdentumista perusopetuksen päättäneille ja muille keskeisille kohderyhmille, alueiden työllisyystilannetta ja erityisesti ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymismahdollisuuksia sekä järjestäjäkohtaisessa kohdentamisessa lisäksi koulutuskapasiteetin käyttöastetta ja toiminnan tehokkuutta.

3. Ammatillisen koulutuksen vuosittainen suoritepäätös ja tarvittaessa varainhoitovuoden aikana tehtävät lisäsuoritepäätökset

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain tehtävällä suoritepäätöksellä ammatillisen koulutuksen järjestäjien tavoitteellisten opiskelijavuosien määrät ja perusrahoituksen harkinnanvaraisen korotuksen euromäärät sekä eräitä muita rahoituksen määräytymiseen vaikuttavia asioita. Pieni osa tavoitteellisista opiskelijavuosista ja perusrahoituksesta jätetään jaettavaksi varainhoitovuoden aikana tehtävillä lisäsuoritepäätöksillä, joilla voidaan tarvittaessa reagoida varainhoitovuoden aikana äkillisesti muuttuviin tarpeisiin. Suoritepäätöksen valmistelu perustuu hallituksen eduskunnalle antamaan talousarvioesityksen mukaiseen määrärahatasoon ja tavoitteellisten opiskelijavuosien määrään. Koulutuksen järjestäjien tulevan varainhoitovuoden rahoitus perustuu suoritepäätökseen, ja se myönnetään rahoituspäätöksellä, mikä tehdään vasta vuoden lopussa sen jälkeen, kun eduskunta on hyväksynyt talousarvioesityksen.

Vuosittain tehtävällä suoritepäätöksellä pyritään saamaan aikaan painopisteen muutoksia tarjonnan kohdentamisessa silloin, kun työelämän osaamistarpeiden tai väestön koulutustarpeiden muutokset (mm. työllisyystilanne, rakennemuutostilanteet, työvoimatarpeen muutokset, koulutustakuu) sitä edellyttävät. Suoritepäätöksellä varainhoitovuodelle kohdennetaan opiskelijavuosia osin samoilla kriteereillä kuin lupien opiskelijavuositasoa on arvioitu. Kriteerejä käytetään kuitenkin vähemmän, ja niiden painoarvot voivat vaihdella suurestikin vuosittain kulloinkin ajankohtaisen osaamistarpeen tai esimerkiksi keskiöön nousevan koulutuksen kohderyhmän perusteella.

Esimerkiksi 30.10.2017 tehdyssä uuden järjestelmän mukaisessa ensimmäisessä suoritepäätöksessä, jossa päätettiin kuluvalle vuodelle eri alueille kohdennettavista tavoitteellisista opiskelijavuosista, käytettiin muun muassa seuraavia tilastollisia indikaattoreita, jotka heijastavat sekä alueen työikäisen, että työmarkkinoille tulevan väestön määrää:

- vailla tutkintoa olevan työikäisen väestön osuus
- työikäisen väestön työttömyysaste
- vailla tutkintoa olevien nuorten aikuisten työttömyysaste
- ammatillisen koulutuksen tarjonta suhteessa 16-vuotiaiden ikäluokkaan (otetaan huomioon tarjonta myös muille kuin suoraan perusopetuksesta tuleville ja muista maakunnista koulutukseen hakeutuville)
- perusopetuksen päättäneiden pääsy toisen asteen koulutukseen (otetaan huomioon myös lukiokoulutukseen ja asuinmaakunnan ulkopuolelle hakeutuminen).

Kohdennettaessa opiskelijavuosia työvoimakoulutukseen käytettiin tilastollisina indikaattoreina mm. työttömien työnhakijoiden määrää ja osuutta työvoimasta sekä erikseen rakennetyöttömien määrää ja osuutta työvoimasta. Myös maahanmuuttajaväestön tarpeisiin tehtiin suoritepäätöksessä erilliskohdennus. Tässä indikaattorina käytettiin pääosin työikäistä vieraskielistä väestöä, jolta puuttuu perusasteen jälkeinen tutkinto.

Edellä mainittujen tilastoindikaattorien ohella suoritepäätöksen opiskelijavuosia kohdennettaessa otettiin huomioon järjestäjien toiminta-alueiden työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeen muutokset, jotka voivat perustua esimerkiksi äkilliseen rakennemuutokseen tai liiketoiminnan kasvuun ja kehittymiseen. Tällaiseen tarpeeseen voidaan vastata myös huolehtimalla työelämässä olevan väestön ammatillisen osaamisen kehittämisestä tai suuntaamisesta tarpeen mukaisesti uudelle alalle.

Lisäpanostukset nuorisotyöttömyyden vähentämiseen ja osaamistarpeisiin vastaamiseen

Vuoden 2017 budjettiriihessä hallitus päätti lisätä vuodelle 2018 ammatillisen koulutuksen määrärahaa 9,4 miljoonalla eurolla lisäpanostuksena nuorisotyöttömyyden vähentämiseen ja osaamistarpeisiin vastaamiseen. Tämän johdosta tavoitteellisia opiskelijavuosia lisättiin 1 000, josta 500 kohdennettiin työvoimakoulutuksen järjestämiseen. Ministeriö kohdensi lisäpanostuksen koulutuksen järjestäjille vuoden 2018 ensikertaisessa suoritepäätöksessä.

Hallitus päätti kevään 2018 kehyspäätöksensä yhteydessä jatkaa lisäpanostusta vuonna 2019 ja vielä 4,7 miljoonalla eurolla vuonna 2020. Lisäpanostus sisältyy hallituksen eduskunnalle antamaan vuoden 2019 talousarvioesitykseen ja se tullaan edellisen vuoden tapaan kohdentamaan koulutuksen järjestäjille vuoden lopulla tehtävässä tulevan vuoden suoritepäätöksessä.

Varainhoitovuoden akuutteihin tarpeisiin lisäsuoritepäätöksellä jaettavaksi jätetty rahoitus

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi syyskuun alussa tekemällään lisäsuoritepäätöksellä vuoden 2018 talousarvion määrärahasta varainhoitovuoden aikana akuutteihin tarpeisiin jätetyt lähes 15 miljoonaa euroa. Tavoitteellisia opiskelijavuosia myönnettiin 36 koulutuksen järjestäjälle yhteensä noin 1 500, josta työvoimakoulutukseen kohdennettiin 300 opiskelijavuotta.

Varainhoitovuoden aikana jaettavat opiskelijavuodet on tarkoitettu helpottamaan akuutteja osaavan työvoiman alueellisia ja ammattialoittaisia saatavuusongelmia. Opiskelijavuosia myönnettiin hakemusten mukaisesti eri puolille Suomea, eniten Uudellemaalle, Pirkanmaalle, Pohjois-Savoon, Päijät-Hämeeseen ja Etelä-Pohjanmaalle. Koulutuksen järjestäjien esitysten perusteella koulutuksen lisäämistarvetta oli erityisesti palvelualoilla sekä tekniikan ja kaupan aloilla.

4. Ammatillisen koulutuksen nopea lisääminen lisätalousarviomenettelyn avulla

Vuoden 2018 ensimmäisen lisätalousarvion perusteella koulutuksen järjestäjille kohdennettu lisärahoitus

Hallitus sopi keväällä päättäessään vuosia 2019-2022 koskevasta julkisen talouden suunnitelmasta kertaluonteisten nopeiden toimenpiteiden käynnistämisestä osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Eduskunta hyväksyi vuoden 2018 ensimmäisessä lisätalousarviossaan hallituksen esityksen mukaisen 16 miljoonan euron määrärahalisäyksen ammatilliseen koulutukseen käytettäväksi kyseiseen tarkoitukseen.

Lisätalousarvion perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi 6.9.2018 tekemässään vuoden 2018 ensimmäisessä lisäsuoritepäätöksessä yhteensä 16 miljoonaa euroa 33 koulutuksen järjestäjälle ammatillisen osaamisen pilottien järjestämiseen ja heikkojen perus- ja digitaitojen varassa olevien osaamisen parantamiseen. Tavoitteellisia opiskelijavuosia myönnettiin yhteensä noin 1 800, josta 1 400 pilottien järjestämiseen ja 400 heikkojen perus- ja digitaitojen varassa olevien osaamisen parantamiseen. Myönnetyistä opiskelijavuosista 900 kohdennettiin työvoimakoulutukseen.

Ammatillisen osaamisen pilottien tavoitteena on helpottaa osaavan työvoiman alueellisia ja ammattialoittaisia saatavuusongelmia, sujuvoittaa työvoiman rekrytointia sekä kehittää ammatillista koulutusta tukemaan erityisesti alanvaihtotilanteita. Tarkoituksena on kehittää malli, jolla mahdollistetaan alan vaihto lyhytkestoisella erityisesti tutkinnon osia tai niitä pienempiä kokonaisuuksia hyödyntävällä koulutuksella.

Pilottikoulutuksen opiskelijavuosia kohdennettiin erityisesti osaajapulasta kärsivien palvelu- ja teollisuusalojen tarpeisiin vastaamiseksi. Kohdennukset painottuivat koulutuksen järjestäjien hakemuksissa esitetyn tarpeen mukaisesti Uudellemaalle, Pirkanmaalle, Keski-Suomeen ja Pohjois-Pohjanmaalle.

Vuoden 2018 toisen lisätalousarvion perusteella koulutuksen järjestäjille kohdennettava lisärahoitus

Hallitus sopi elokuun lopulla budjettiriihen yhteydessä, että kuluvan vuoden toisessa lisätalousarviossa kohdennetaan ammatilliseen koulutukseen vielä 10 miljoonan euron lisärahoitus käytettäväksi nopeavaikutteisiin toimiin osaajapulaan vastaamiseksi. Lisärahoituksella on tarkoitus, samoin kuin ensimmäisen lisätalousarvion rahoituksella, toteuttaa ammatillisen osaamisen pilottikoulutuksia. Toisen lisätalousarvion rahoituksella käynnistettävillä piloteilla pyritään erityisesti kehittämään ammatilliseen koulutukseen välineitä työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseen ja parhaassa työiässä olevien työttömien työllistymisen tukemiseen.

Hallituksen esitys toiseksi lisätalousarvioksi annetaan eduskunnalle 25.10.2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö on esittänyt omassa 11.9.2018 valtiovarainministeriölle toimittamassaan ehdotuksessa 10 miljoonan euron määrärahalisäyksen johdosta talousarviossa päätettävän ammatillisen koulutuksen tavoitteellisten opiskelijavuosien enimmäismäärän nostamista 1 200 opiskelijavuodella. Opetus- ja kulttuuriministeriö on lisäksi esittänyt, että toisessa lisätalousarvossa ei määritellä erikseen osuutta, mikä opiskelijavuosilisäyksestä tulisi kohdentaa työvoimakoulutukseen. Näin menetellen lisäkohdennukset on mahdollista tehdä koulutuksen järjestäjien hakemusten perusteella joustavasti ja tarkoituksenmukaisimmalla tavalla työttömien työnhakijoiden osaamisen kehittämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt toisen lisätalousarvion mukaista lisärahoitusta koskevan haun koulutuksen järjestäjille, ja ministeriön tarkoituksena on kohdentaa lisärahoitus koulutuksen järjestäjille marraskuussa varainhoitovuoden 2018 toisella lisäsuoritepäätöksellä ehdolla, että eduskunta hyväksyy lisätalousarvion.

Ammatillisen osaamisen pilottien toteutus ja seuranta

Ammatillisen osaamisen pilotteja pyritään käynnistämään mahdollisimman paljon jo kuluvan vuoden aikana. Uusia opiskelijoita pilottikoulutuksiin voidaan kuitenkin ottaa vielä koko kalenterivuoden 2019 ajan, kuitenkin siten että koulutukset päättyvät vuoden 2019 loppuun mennessä. Pilottikoulutukset ovat pääsääntöisesti lyhytkestoisia.

Ministeriö tulee seuraamaan lisätalousarvioiden perusteella käynnistettyjen pilottien toteutusta ja tuloksia. Koulutuksen järjestäjät raportoivat ministeriölle pilotteihin kohdennettavien opiskelijavuosien käytöstä Opetushallituksen tiedonkeruiden yhteydessä alkuvuodesta 2019 ja 2020. Lisäksi pilottien päätyttyä kootaan laajemmin tietoa toteutuneista pilottikoulutuksista. Tulosten perustella arvioidaan muun muassa tutkinnon osaa pienempien, tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin ja osaamistavoitteisiin perustuvien osaamiskokonaisuuksien tosiasiallista tarvetta sekä tarvetta kehittää tutkinnon perusteita ja rahoitusjärjestelmää edelleen tältä osin.

2. Käytännön esimerkkejä ja ehdotuksia uusiksi toimenpiteiksi, kuten siltasopimus

Oppisopimuskoulutuksen ja koulutussopimuksen toimintaprosessin yhteiset toimintamallit (2017 – 2019, rahoitus 8,08 milj. €)

Oppisopimukseen ja koulutussopimukseen liittyviä toimintaprosesseja kehitetään, yhdenmukaistetaan ja selkeytetään yhdessä koulutuksen järjestäjien ja työelämän edustajien kanssa **Parasta palvelua -hankkeessa,** joka on käynnistetty marraskuussa 2017**.** Toimintaprosessin kehittämisessä työelämäpalvelu ja asiakkaan tarpeisiin vastaaminen on keskeisin lähtökohta. Hankkeelle on myönnetty rahoitusta 4,65 miljoonaa euroa.

Lisäksi vuoden 2018 alussa käynnistettiin **Parasta Digitukea -hanke**, joka kytkeytyy Parasta palvelua -hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena on luoda tarvittavat yhteentoimivuuden kuvaukset tukemaan työpaikalla järjestettävän koulutuksen toimintaprosessien kehittämistä ja yhdenmukaistamista. Kuvaukset sisältävät mm. tietomäärityksiä ja rajapintakuvauksia. Tehtävä työ luo myös perustan uusien työpaikalla järjestettävän koulutuksen digitaalisten työkalujen ja palveluiden kehittämiselle siten, että ne muodostavat asiakaslähtöisen ja yhteentoimivan kokonaisuuden muiden ammatillisen koulutuksen digitaalisten palveluiden kanssa. Tavoitteena on vähentää myös koulutuksen järjestäjien päällekkäistä kehittämistyötä ja resurssien käyttöä sekä sujuvoittaa hallintoa. Tämän ohella vuoden 2018 alussa käynnistettiin hankkeita, joissa kehitetään uusia digitaalisia palveluita ja ratkaisuja erityisesti työpaikkojen tukemiseksi työpaikalla järjestettävän koulutuksen toteuttamisessa.

Koulutuksen ja työelämän yhteistyötä vahvistavien ja koulutukseen pääsyä parantavien uusien innovatiivisten toimintamallien pilotointi (2017 – 2019, rahoitus 4 milj. €)

Tavoitteena on tukea ja edistää koulutuksen ja työelämän yhteistyötä. Hankkeissa kehitetään ja otetaan käyttöön uudenlaisten yhteistyömalleja koulutuksen järjestäjien, yritysten ja julkisen sektorin työpaikkojen välillä. Painopisteinä ovat

- nuorten koulutukseen pääsyä edistävien koulutuksen järjestäjien, työ- ja elinkeinoelämän ja muiden sidosryhmien yhteistyömallien kehittäminen ja käyttöönotto
- yhteisten toimintamallien kehittäminen opetus- ja ohjaushenkilöstön ja työpaikkojen yhteistyön tiivistämiseksi, opetus- ja ohjaushenkilöstön työelämäyhteyksien ja ammatillisen osaamisen vahvistamiseksi sekä ammatillisen koulutuksen uudistusta koskevan tiedon välittämiseksi työpaikoille
- toimintamallit työelämän kehittämisen tukemiseksi
- yhteiset toimintamallit osaamistarpeiden ennakoinnin ja kartoittamisen tueksi.

Siltasopimusmalli

Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Lounais-Suomen positiivista rakennemuutosta tukevalle pilottihankkeelle 2 miljoonaa euroa vuosille 2017-2019. Hankkeessa Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa toimivissa ammatillisissa oppilaitoksissa kehitetään ja otetaan käyttöön uusia toimintamalleja, joilla voidaan vastata etupainotteisesti rakennemuutoksen luomiin työvoima- ja osaamistarpeisiin yhteistyössä alueen yritysten kanssa. Pilottihankkeessa kehitetään yritysten tarpeista lähtevää koulutusta, työpaikkalähtöisiä oppimisratkaisuja sekä yritysten rekrytointeja tukevia osaamisen kartoitus- ja kehittämispalveluita. Lisäksi kehitetään uusia oppimisympäristöjä ja -ratkaisuja, joilla työpaikat toimisivat entistä vahvemmin osaamisen kehittämisen ympäristöinä. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myös huomioinut suoritepäätösten yhteydessä Lounais-Suomen ammatillisen koulutuksen järjestäjien lisäresurssitarpeet.

Hallitus päätti budjettiriihessä laajentaa Lounais-Suomen siltasopimusmallia myös muille työvoimapulasta eniten kärsiville alueille. Siltasopimukset laaditaan vuoden 2018 loppuun mennessä. Valmisteluprosessissa hyödynnetään Lounais-Suomen siltasopimuksesta saatuja kokemuksia ja oppeja. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi hyödyntää siltasopimusvalmistelun yhteydessä saatuja kokemuksia, kun uusille alueille tehdään mahdollisia siltasopimuksia (Kainuu, Pohjois-Savo ja Pirkanmaa).

KORKEAKOULUTUKSEN KEHITTÄMINEN

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen esitetään yhteensä 3,1 miljardia euroa vuodelle 2019. Tästä merkittävä osa kohdentuu yliopistoille ja ammattikorkeakouluille. Korkeakoulujen perusrahoituksella edistetään korkeakoulutuksen ja tutkimuksen laatua, vaikuttavuutta ja kansainvälisyyttä. Profiloitumista tukevaa työnjakoa edistetään sekä opiskeluympäristöjä ja opiskelijavalintoja kehitetään. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan.

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon toisessa osassa (http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-674-4) kiinnitetään huomiota siihen, että nykyinen koulutusjärjestelmä ei riitä jatkuvan oppimisen järjestämiseen tehokkaasti, minkä vuoksi tarvitaan jatkuvan oppimisen reformia. Lisäksi on nostettu esiin se, että viime vuosikymmeninä harjoitettu koulutustarjonnan ohjaaminen laajoilla osaamistarpeiden ennakoinneilla perustuen tutkintotavoitteisen koulutuksen suuntaamiseen, voi olla nopeasti muuttuvassa maailmassa liian hidas keino yksistään vastata osaamistarpeisiin. Koulutuksen painopistettä tulisikin siirtää yhä enemmän sellaisten perusvalmiuksien ja metataitojen saavuttamiseen, jotka antavat valmiuksia oppia uutta. Korkeakoulujen tutkintoon johtavan koulutuksen rinnalle tarvitaan monipuolisia jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen 2030 visiossa (http://www.minedu.fi/korkeakoulutuksen-ja-tutkimuksen-visio-2030) on asetettu keskeiset tavoitteet korkeakoulujen kehittämiselle lähivuosina. Tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan lisää osaajia ja korkeakoulu korkealaatuista tutkimusta ja innovaatiotoimintaa sekä vahvaa kansainvälistymistä ja kytkeytymistä muualla tuotettuun tietoon. Visiossa tavoitteeksi on asetettu Suomen osaamis- ja koulutustason nostaminen. Tavoitteena on, että vuonna 2030 vähintään 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaisi korkeakoulututkinnon, jatkuva oppiminen olisi mahdollista elämän eri tilanteissa ja korkeakoulujen koulutustarjonta olisi joustavasti eri käyttäjäryhmien hyödynnettävissä.

Vision tavoitteita toimeenpannaan mahdollistavalla lainsäädännöllä, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintatapojen muutosta tukevilla kehittämisohjelmilla sekä muilla toimenpiteillä. Hallituksen esitys (HE 152/2018) laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta annettiin eduskunnalle 27.9.2018.

Esityksen yleisenä tavoitteena on edistää korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision toimeenpanoa ja tarjota korkeakouluille nykyistä paremmat toimintamahdollisuudet yhteiskunnan muutoksiin vastaamiseksi. Tehdyt esitykset ovat luonteeltaan mahdollistavia ja ne antavat korkeakouluille lisää toiminnan ja reagoinnin mahdollisuuksia velvoittamatta uusien toimintamallien käyttöönottoon. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintatapojen muutoksia tuetaan lisäksi pitkäkestoisilla kehittämisohjelmilla ja muilla toimenpiteillä. Kehittämisohjelmilla on tarkoitus edistää muun muassa toimintamalleja ja ratkaisuja, joiden avulla tutkinto-opiskelijoiden osallistuminen toisen korkeakoulun järjestämään opetukseen olisi sujuvaa, avointen oppimateriaalien hyödyntäminen lisääntyisi ja kenen tahansa mahdollisuudet osallistua digitaaliseen opetukseen paranisivat. Kehittämisohjelmia ja muita toimenpiteitä valmistellaan osana vision toimeenpanoa yhteistyössä ministeriön, korkeakoulujen, opiskelijoiden ja sidosryhmien kesken syksyn 2018 aikana.

Panostukset tutkimukseen ja TKI-toiminan vahvistamiseen

Talousarvioesitykseen sisältyy lisäpanostuksia tutkimuksen ja innovaatioiden rahoitukseen. Ne ovat osa työllisyyden ja kasvun edellytysten parantamista.

Suomen Akatemian avustusvaltuuksia tieteelliseen tutkimukseen nostetaan pysyvästi 25 miljoonalla eurolla. Tutkimusrahoituksen lisäys kohdistetaan erityisesti nuorille tutkijoille.

Ammattikorkeakouluissa tehtävää tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa tuetaan 5 miljoonalla eurolla. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta on ammattikorkeakouluopetuksen perusta ja se palvelee myös alueiden työelämää ja edistää aluekehitystä ja alueiden elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Ammattikorkeakoulu on erityisesti monille mikro- ja pk-yrityksille ensimmäinen tutkimuskontakti. Rahoituksella on tarkoitus vahvistaa ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan profiloitumista.

Välillisesti korkeakoulujen tutkimustoimintaa tukevat myös työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloille tulevat Business Finlandin yrityslähtöisen tutkimuksen ja inno-vaatiotoiminnan myöntövaltuuksiin tehty 69 miljoonan euron lisäys ja yliopistosairaaloiden valtion tutkimusrahoituksen 6 miljoonan euron lisäys.

Nopeavaikutteiset toimet

Eri alojen osaajapulaa helpotetaan nopeavaikutteisilla osaamisen kehittämisen täsmätoimilla. Osaavan työvoiman saatavuutta on tuettu tänä vuonna myös käynnistyvillä muuntokoulutuksilla, erikoistumiskoulutuksilla ja tutkinnon osista muodostuvilla koulutuskokonaisuuksilla.

Vuoden 2018 lisätalousarvoihin sisältyy lisäksi yhteensä 20 miljoonan euron määräraha nopeavaikutteisiin toimiin, joilla toteutetaan ICT-alan, rakennusalan, sosiaali- ja tervyesalan ja muiden työvoimapula-alojen osaajien korkeakoulututkintoihin johtavia tai korkeakoulututkintojen osista koostuvia opintoja. Määrärahaa koskeva erityisavustushaku korkeakouluille on parhaillaan käynnissä. Rahoitettavat koulutukset voivat olla tutkintoon johtavaa koulutusta, erikoistumiskoulutusta tai lyhempiä, tutkinnon osista muodostuvia osaamiskokonaisuuksia. Tarkoituksena on toteuttaa kestäviä toimintamalleja, joilla korkeakoulut voivat nopeasti vastata muuttuviin osaamistarpeisiin myös tulevaisuudessa. Koulutukset käynnistyvät vuonna 2019.

Koulutusten kohderyhmää ei ole rajattu vain korkeakoulututkinnon suorittaneisiin. Rahoitus on tarkoitus kohdentaa koulutuksen laajentamiseen osaajapula-aloilla, kuten ICT-alalla, ohjelmistoalalla, rakennusalalla, teknologiate-

ollisuudessa sekä sosiaali- ja terveysalalla. Korkeakoulujen tulee suunnitella ja toteuttaa nopeavaikutteiset koulutushankkeet tiiviissä yhteistyössä alueen työelämän ja ely-keskusten sekä alueen työvoimahallinnon kanssa, ja yhteistyömalli tulee kuvata hakemuksessa.

Vuoden 2019 talousarvioesitykseen sisältyy varhaiskasvatuksen opettajien kouluttamiseen ja päiväkotien henkilöstörakenteen kehittämiseen 5 miljoonan euron määräraha. Positiivisen rakennemuutoksen korkeakoulutettujen osaajatarpeisiin vastaamisesta, erikoistumiskoulutuksesta sekä Suomen tekniikan alan yliopistojen yhteistyön toimintamallin kehittämisestä Lounais-Suomessa aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen esitetään yhteensä 10 miljoonaa euroa.

Osaajapulaan vastaamisessa on kehitettävä uusia toimintamalleja. Erityisesti tekniikan alan korkeakoulutetuista on pulaa eri puolilla Suomea. Tavoitteena on, että korkeakoulujen yhteistyöllä voitaisiin nykyistä paremmin, joustavammin ja nopeammin vastata tulevaisuuden osaamishaasteisiin ja hyödyntää korkeakoulujen osaamista eri alueilla ja aloilla. Uusien yksiköiden perustaminen aina uusien osaamistarpeiden perustella tuottaisi uusia osaajia vasta useiden vuosien päästä sekä edellyttäisi merkittäviä panostuksia tutkimukseen ja tutkimusinfrastruktuureihin. Tekniikan alan työvoimapulan ratkaisemiseksi mm. Lounais-Suomen positiivisen rakennemuutoksen alueella on kehitetty uusia toimintamalleja. Tekniikan alan yliopistojen yhteisen konsortion FITech:n tavoitteena on koota yliopistojen osaamista yhteen ja levittää sitä yksittäisiä yliopistoja tehokkaammin eri alueille yritysten ja yhteiskunnan käyttöön. Lähtökohtana on, että uudet toimintamallit soveltuvat jatkossa myös muihin tilanteisiin ja muille alueille. Hallitus on päättänyt, että vuoden 2020 loppuun mennessä arvioidaan, miten tekniikan korkeakoulujen yhteistyö on onnistunut tyydyttämään tekniikan yliopistokoulutettujen rekrytointitarpeen Lounais-Suomessa. Tässä yhteydessä arvioidaan myös, onko tarvetta tehdä tekniikan yliopistojen koulutusvastuujaon osalta muutoksia.

Maahanmuuttajien koulutuksen ja työelämään siirtymisen sujuvoittamiseksi suunnataan 5 miljoonan euron määräraha osaamiskeskus-palvelumallien laajentamiseksi yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Lisäksi hallitus on esittänyt vuoden 2018 II lisätalousarviossa, että korkeakouluille kohdennetaan 3 miljoonan lisäys, jolla ohjataan opiskelijoita koulutukseen ja työelämään maahanmuuton vastuukorkeakouluissa sekä toteutetaan lyhytkestoisia koulutuksia korkeakouluissa.